

Мавзу: Таълим усуллари ва воситалари

Режа:

1. Таълим усуллари, таъмойиллари ва воситалари.
2. Таълимни бошқаришда давлат ваколатли органлари.
3. Оилада тарбия асослари.

Таълим мазмуни қуйидагиларга амал қилади:

илмий билимларнинг етакчи роли тўғрисидаги
қоидага

инсониятнинг маданий-маърифий мероси бойликларини,
умуминсоний қадриятларини эгаллаб олиш ҳақидаги «Миллий дастур»
кўрсатмаларига

тарбияланувчи шахсни баркамол авлод қилиб ривожлантириш,
иймон-эътиқодини, илмий дунёқарашини таркиб топтириш

илмий ҳаёт билан, янги демократик жамият қурилиши
тажрибаси боғлиқлиги ҳақидаги қоидага

таълимнинг бир мақсадга қаратилганлиги
(умумий ёки касбий таълим)

таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принципларига ва
дидактик принципларига мувофиқлигига амал қилинади

Таълим турлари

Умумий таълим

Касбий таълим

Олий таълим

Таълим мазмуни меъёрий ва расмий
хужжатларди ўз аксини топади:

Ўқув режа

Ўқув дастур

Дарслик

Синф - дарс системасини биринчи бўлиб буюк славакия педагог Я.А.Коменский ўзининг “буюк дидактика” асари орқали ўқитишнинг янги кўринишини асослаб берди.

Унда таълим бериш боланинг ёши ва билим даражасига қараб алоҳида синфларга ажратиб ўқитиш йўлга қўйилди.

Дарс - ўқув ишларининг асосий ташкилий формаси бўлиб, ўз олдида қўйган аниқ мақсади ва тугал мазмундан иборат. Шу мақсад ва мазмун ўқувчиларнинг ёш хусусиятларига мос белгиланганлиги, метод ва тузилиши бўлган, қатъий дарс жадвалига мувофиқ, ўқитувчи раҳбарлиги остида, синф ўқувчиларининг ҳаммаси билан ёки ҳар бири билан индивидуал равишда ўтказиладиган илмий мулоқотнинг ташкилий формасига айтилади.

Дарс тузилишига қараб 3 турга ажратилади

Янги мавзунни баён этиш

Ўтилган мавзунни
мустахкамлаш

Ўқувчиларнинг билимини
баҳолаш

Хар бир дарс 5 қисмдан иборат

Ташкилий

Ўтилган мавзунини такрорлаш

Янги мавзунини баён этиш

Мустахкамлаш

Дарсни хулосалаш ва уйга вазифа бериш

Талаба - ўқувчиларига билим бериш ёшига қараб тизимга солинади.

А). Бошланғич синфлар - 1 - 4 синфлар.

Б). Умумий ўрта таълим - 5 - 9 синфлар.

В). Ўрта махсус, касб - ҳунар таълими.

Г). Олий таълим (бакалавир ва магистратура)

Ўқув дастурининг ўзини амал қилиниши керак бўлган қоидалари мавжуд:

Дастурни аниқ бир ғояга асосланганлиги

Дастур илмийлик принципига асосланади

Ўқув дастури аниқ мазмун ва мантик ғояларини ўзида акс эттириши лозим

Назариёт билан амалиётнинг бирлиги принципи

Ўқув дастурини тузишда Фаннинг тарихий сабоқлари инобатга олинади

Ўқув дастури хужжатлар ислох қилинган таълим

Дарслик қуйидаги талабларга амал қилган ҳолда яратилади:

1. Дарсликда акс этган илмий билимлар синф ўқувчиларининг ёш хусусиятига мос келиши керак.

2. Дарсликда баён қилинган илмий билимларнинг назарий асоси, ғоялари тизимли ва изчил бўлиши талаб қилинади.

3. Назарий билимлар ишлаб чиқариш амалиёти билан боғланган бўлиши керак.

4. Дарсликда мавзу содда, раво тилда ёзилиши, ҳамда тегишли қоида ва таърифлари берилиши керак.

5. Мавзулардаги фикрлар аниқ ва қисқа бўлиши, илмийликка асосланиши керак.

Дарс олдига қатор дидактик талаблар қўйилган

1

- Ҳар бир дарс аниқ мақсадни кўзлаган ҳолда пухта режалаштирилмоғи лозим

2

- Ҳар бир дарс аниқ ғоявий, мафкуравий изланишга эга бўлиши лозим

3

- Ҳар бир дарс мактабнинг, ижтимоий муҳитнинг имкониятини ҳисобга олган ҳолда, амалиёт билан боғланиши, кўрсатмали воситалар билан жиҳозланиши лозим

4

- Ҳар бир дарс характериға мос услуб ва воситалардан самарали фойдаланилган ҳолда ташкил этилиши лозим

5

- Дарс учун ажратилган соат ва дақиқаларни тежаш, ундан унумли фойдаланиш даркор

6

- Дарс жараёнида ўқитувчи ва ўқувчи ўзаро фаол муносабатда бўлиши лозимки, бирор нафар ўқувчи-талаба нофаол тингловчига айланмаслиги

7

- Mashғулотлар бутун синф ёки ҳар бир ўқувчи билан уларнинг шахсий хусусиятлари эътиборга олинган ҳолда, олиб борилиши керак

8

- Дарснинг мазмуни ва характерига қараб халқимизнинг бой маънавий меросидан, маънавий қадриятларидан самарали фойдаланиш

9

- Ўтилаётган мавзу мазмунига боғлиқ ҳолда, мустақил юртимиздаги ўзгаришлардан ўқувчи-талабаларни хабардор қилиш

10

- Дарсда Президент И.А.Каримовнинг таълим соҳасидаги фикрлари, юртимиз келажаги бўлган ёшларимизга, фарзандларимизга қарата айтган мурожаатларидан ўз ўрнида фойдаланиш

Метод - юнонча атама бўлиб, айнан нимагадир йўл деган маънони англатади, яъни мақсадга эришиш йўлини билдиради.

Методлар (усуллар)ни ҳар қандай муаммони (мақсадни) узатиш ва қабул қилиш характериға қараб қуйидага турларға ажратиш мумкин:

Сўз орқали
ифодаланадиган метод

Кўрғазмали метод

Амалий метод

Таълим мазмунини ўзлаштиришда ўқувчиларнинг билим савияси, ўзлаштириш қобилияти, таълим манбаи, дидактик вазифаларга қараб, муносиб равишда қуйидаги методлар қўлланилади:

- ўқитишнинг маъруза (суҳбат) методи
- ўқитишнинг амалий ишлар методи
- Лаборатория ишлар методи
- Мустақил ишлар методи
- Муаммоли эвристик моделлаштириш методи
- Илмий тадқиқот методлари
- Ўқитишнинг муаммоли-изланиш ва репродуктив методи
- Ўқитишнинг индуктив ва дидуктив методи
- ўқитишнинг назорат ва ўз-ўзини назорат қилиш методи

Методлар қуйидаги гуруҳчаларни ўз ичига олади:

Биринчи гуруҳ методлари: - сўз орқали узатиш ва информацияни эшитиш орқали қабул қилиш методлари (оғзаки методлар: ҳикоя, маъруза, суҳбат ва бошқалар).

Иккинчи гуруҳ методлари: - ўқув информациясини кўргазмали узатиш ва кўриш орқали қабул қилиш методлари (кўргазмали метод, тасвирий намоиш қилиш ва бошқалар).

Учинчи гуруҳ методлари: - ўқув информациясини амалий меҳнат ҳаракатлари орқали бериш (амалий методлар, машқлар, лаборатория ишлари, дастур тузиш, педагогик масалаларни ечиш, меҳнат ҳаракатлари ва бошқалар).

Таълимнинг рағбатлантириш методлари

```
graph TD; A[Таълимнинг рағбатлантириш методлари] --> B[Таълимга қизиқишни рағбатлантириш методи]; A --> C[Таълимга бурч ва масъулиятини рағбатлантириш методи];
```

Таълимга қизиқишни
рағбатлантириш методи

Таълимга бурч ва
масъулиятини
рағбатлантириш методи

Таълимда назорат ва ўзини-ўзи назорат қилиш
методлари қуйидагилар:

*"Маънавий - ижодий метод" уч
босқичда амалга оширилади*

**Ўқувчиларда билишга
қизиқишни уйғота билиш**

Ўқувчиларнинг эгаллаган билимига ва
тажрибасига асосланган ҳолда масала
қўйиш, ҳамда уларга суяниб
масалаларни таҳлил қилиш

**Ўрганиш керак бўлган муаммо
устида мустақил фикр юритиб
хулоса олишга эришиш**

Ўқув маъруза методи: ўқув материални оғзаки баён қилишни кўзда тугади, ҳикоя методидан ўзининг ҳажми катталиги, мантиқий қурилиши, умумлаштиришнинг мураккаблиги билан ажралиб туради. Маъруза бутун дарс ёки машғулоти банд этади. Ҳикоя эса фақатгина унинг бир қисмини эгаллайди.

Суҳбат методи: Оғзаки баён қилишнинг асосий турларидан бири. Таркибида энг кўп қўлланиладиган самарали усуллардан биридир. Кўпинча бу усул савол-жавоб усули ҳам деб юритилади. Дарс бериш жараёнида ўтилаётган мавзу юзасидан кириш асосий ва яқунловчи қисмларда суҳбат, савол-жавоб методи қўлланилади. Суҳбат методида атрафлича ўйланган саволлар ёрдамида ўқитувчи ва ўқувчилар орасидаги суҳбатни кўзда тутиб, у ўқувчини фактлар тизимини янги тушунчалар ва қонуниятларни ўзлаштиришга олиб келади.

Таълим воситалари

```
graph TD; A[Таълим воситалари] --- B[Табиий]; A --- C[Тасвирий]; A --- D[Техникавий];
```


Табиий

Тасвирий

Техникавий

Таълимнинг кўргазмали методлари шартли равишда иккига бўлинади:

Иллюстрация методи: - плакат, харита, доскадаги расм, олимларнинг портретлари, суратлар ва бошқаларни кўрсатишни кўзда тутади.

Намойиш қилиш методи - асбоблар, тажрибалар, техник қурилмалар, турли типдаги препаратларни намойиш қилиш билан боғлиқ. Намойиш қилиш методига боғлиқ кинофильмлар ва диафильмлар ҳам киради.

Таълимнинг амалий методлари: ёзма машқлар, она тили ва чет тили, математика ва бошқа фанлар бўйича топшириқларни бажариш машқлари киради. Худди шунингдек, лаборатория тажрибалари, устахоналарда, ўқув-ишлаб чиқариш цехлари, ўқувчилар бригадаларида меҳнат топшириқларини бажаришлари ҳам таълимнинг амалий методидир.

Таълим воситалари: таълим мақсадини амалга ошириш йўлида хизмат қилдираётган методларни муваффақиятли чиқишида ишлатиладиган ўқув асбобларидир. Улар иссиқлик сиғимини ўлчаш асбоби, компьютерлар, ЭҲМлар, логорифм линейкаси, аппарат турлари, турли хил ўқув асбобларидан ташкил топади.

Ҳалқ таълими вазирлиги

Вилоят ҳалқ таълими бўлими

Туман ҳалқ таълими бўлими

Мақтаб директори

Олий ва ўрта махсус таълим
Вазирлиги

Олий таълим

Олий таълим муассасаси
ректори

Ўрта махсус таълим

Ўрта - махсус таълим
вилоят бошқармаси

Касб - ҳунар коллежи
директори

Ота - онанинг фарзанди олдидаги бурчлари:

• Фарзандга чиройли исм қўйиш

• Саводини чиқариш

• Касб - ҳунар ўргатиш

• Уйлантириш, турмушга чиқариш

• Уйли - жойли қилиш

• Фарзандлар орасидаги мерос тақсимотида
адолатли бўлиш

Фарзанднинг ота - она олдидаги бурчлари:

Ота - онанинг панд - насиҳатларига қулоқ солиш, уларга ҳар доим ёрдам бериш, меҳрибон, эътиборли бўлиш, оила ишларига ҳам маънавий ҳам иқтисодий ёрдам бериш

Ҳар бир фарзанд ўз сингил ва укаларига меҳрибон, йўлбошчи ва йўлдош, одобда, ахлоқда, ишда, илм - ҳунар ўрганишда ўрناк бўлиши

Ота - оналарининг нимага муҳтож эканликларини қалбан хис қилиш, уларга бу борада амалий меҳрибонлик кўрсатиш

Фарзанднинг ота - она олдидаги бурчлари:

Оилага бераётган маънавий ва иқтисодий ёрдамни миннат қилмаслик

Таваллуд, байрам ва хайит кунларида йўқлаб туришни канда қилмаслик

Кеска ота - оналарига алоҳида ғамхўрлик қилиши, ширин муомалада бўлиши, орзу - ниятларининг амалга ошишида ёрдам бериш

**ЭЪТИБОРИНГИЗ
УЧУН РАХМАТ**